

Salvgardarea patrimoniului cultural imaterial – noi paradigme

Repere preparative condiționate de specificul Republicii Moldova

Până în anul 2013 demersurile științifice care se refereau la valorificarea patrimoniului cultural imaterial s-au încadrat în două direcții strategice: una înaintată de Guvernul Republicii Moldova intitulată „Edificarea statului de drept și punerea în valoare a patrimoniului cultural și istoric al Moldovei în contextul integrării europene” și cea de a doua, care a vizat nemijlocit intenția statului nostru de a adera la Uniunea Europeană, reglementată de politicile privind echilibrarea valorilor și principiilor general-europene cu cele local-specifice, realizate de Consiliul Europei, Uniunea Europeană și Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO). Tot în acest sens, la inițiativa Ministerului Culturii și a Academiei de Științe a Moldovei a fost inițiat Programul Național *Salvgardarea patrimoniului cultural al Republicii Moldova*, pentru perioada 2011-2014, care a evoluat treptat într-o strategie națională de dezvoltare a statului. Prin urmare, începând cu anul 2013 până în 2020, toate activitățile privind stoparea procesului de degradare a patrimoniului cultural, prin crearea unui sistem modern și eficient de conservare și punere în valoare a patrimoniului se vor realiza în conformitate cu viziunea aprobată pentru acest segment *Patrimoniul național și dezvoltarea societății* [1; 2]. Conform *Strategiei de dezvoltare a culturii Republicii Moldova: 2013-2020* „Cultura XXI/20” vor fi elaborate direcțiile esențiale de evoluție a procesului cultural durabil din Republica Moldova pentru dezvoltarea socio-economică continuă a țării.

Prevederile înaintate au urmărit salvagardarea patrimoniului cultural aflat în desuetudine din cauza mai multor factori. Cel mai eficient element care ar putea fi aplicat în procesul de protejare a unui bun cultural (imaterial) este tehnologia digitizării

Mariana COCIERU

Abstract:

New paradigms in the field of safeguarding of intangible cultural heritage represent, for the Republic of Moldova, a model and current example, implemented and proposed by the European Union states – holders of living human treasures as well as relics of historical and cultural memory of the world. The process of safeguarding of cultural heritage includes several directions of activity. One of them, undertaken to halt the process of degradation of cultural heritage, is a modern and efficient conservation and enhancement of it. Another is a reanimation of the field investigations with the aim to identify those existed treasures, that hold an exceptional collective memory that is capable to transmit a specific constituent of intangible heritage to younger generation, thus helping to ensure its viability. The facilities in this area are ensured by implementation of modern communication and information technologies, that can allow advanced (in comparison with the last century) preservation measures work.

(digitalizării, numerizării). Pentru a ajunge la aplicarea tehnologiilor informaționale ca temei de valorificare și promovare a tezaurului etnofolcloric este necesar de parcurs pași foarte importanți legați nemijlocit de politic, dar și de cultura înțelegerii problemei de salvagardare a patrimoniului național.

Reperle diacronice privind specificul statului nostru ne dezvăluie următoarea stare de lucruri. Pentru a se apropia tot mai mult de politicile științifice și culturale europene, Republica Moldova a reușit până în prezent să ratifice câteva convenții cu referire la protecția patrimoniului cultural: *Convenția culturală europeană*, adoptată la Paris, 19.12.1954, în vigoare pentru Republica Moldova – 24.05.1994; *Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei*, adoptată la Granada, 03.10.1985, ratificată de Republica Moldova la 21.12.2001, în vigoare – 01.04.2002; *Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic* (revizuită), adoptată la La Valetta, 16.01.1992, ratificată de Republica Moldova la 21.12.2001, în vigoare – 22.06.2002; *Convenția peisajului european*, adoptată la Florența la 20.10.2000, ratificată de Republica Moldova la 14.03.2002, în vigoare – 01.03.2004; *Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat împreună cu Protocolul I la Convenție*, aprobată la Haga la 14.05.1954, în vigoare pentru Republica Moldova – 09.03.2000; *Convenția UNESCO privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural*, aprobată la Paris, 16.11.1972, în vigoare pentru Republica Moldova – 23.12.2002; *Convenția UNESCO pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*, aprobată la Paris, 17.10.2003, în vigoare pentru Republica Moldova – 24.06.2006; *Convenția UNESCO privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale*, adoptată la Paris, 20.10.2005, ratificată de Republica Moldova la 15.10.2006; *Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate*, adoptată la Faro, 27.10.2005, ratificată de Republica Moldova la 26.09.2008; *Convenția europeană privind coproducția cinematografică*, adoptată la Strasbourg, 2.10.1992, ratifica-

tă de Republica Moldova la 27.09.2011, în vigoare – 01.01.2012; *Convenția UNESCO asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale*, adoptată la Paris, 14.11.1970, în vigoare pentru Republica Moldova – 14.12.2007; *Convenția pentru protecția patrimoniului cultural subacvatic*, adoptată la Paris, 2.11.2001 (pentru cea din urmă, deși Republica Moldova ia parte la acțiunile UNESCO privind această convenție, încă nu sunt clare termenul de ratificare și intrare în vigoare) [3].

În conformitate cu specificul Republicii Moldova noțiunile și conceptele privind patrimoniul cultural se conturează aproximativ astfel: *patrimoniul arheologic imobil/mobil; patrimoniul etnografic material/imaterial; patrimoniul artistic imobil: patrimoniul arhitectural și monumente de artă plastică monumentală; patrimoniul cinematografic; patrimoniul teatral* [4]. Prin urmare, pentru funcționarea programului național de salvagardare definirea acestor concepte este esențială. Convențiile privind preservarea patrimoniului cultural ratificate și intrate în vigoare vădesc identificarea constituentelor de patrimoniu național: fixarea, studierea și stabilirea calității acestora, evaluarea situației actuale, determinarea factorilor care ar prejudicia existența ulterioară a lor, elucidarea măsurilor de protejare a patrimoniului cultural, atât imaterial, cât și material și nevoia de diseminare a rezultatelor de investigație cu referire la subiectul cercetat în sferile importante de activitate: cultură, știință, educație.

Agenda culturală europeană are la bază trei obiective-cheie definitorii pentru globalizare în urma procesului de integrare europeană:

- Promovarea diversității culturale și a dialogului intercultural;
- Promovarea culturii în calitate de catalizator al creativității;
- Promovarea culturii drept element vital în cadrul relațiilor internaționale ale UE.

În conformitate cu aceste prevederi a fost formulat obiectivul general al Strategiei de dezvoltare a culturii: „Asigurarea unui mediu cultural durabil în Republica

Moldova prin crearea unui sistem modern de conservare și punere în valoare a patrimoniului cultural, promovarea creativității artistice contemporane și a industriilor culturale, a diversității culturale și dialogului, modernizarea instituțiilor de cultură și a managementului cultural, instituirea sistemului transparent și participativ de administrare și monitorizare a procesului cultural” [5].

La ora actuală eficiența dialogului intercultural, precum și promovarea diversității expresiilor culturale sunt în strânsă legătură cu oportunitățile și posibilitățile pe care ni le oferă era tehnologiilor informaționale avansate. Aplicarea acestor instrumente facilitează procesul de globalizare prin deschiderea accesibilității din punct de vedere social, dar și economic.

Raportate la patrimoniul cultural aceste tehnologii informaționale demonstrează, în primul rând, salvagardarea specimenelor cu ajutorul infrastructurii de digitizare, iar în al doilea rând, crearea unor aplicații și servicii menite să dirijeze cu diverse instrumente din domeniul culturii.

Prin urmare, este justificată, din punct de vedere social-economic, instituirea unui segment esențial – „cultura electronică”. Această cultură informatizată presupune elaborarea unei imagini digitale a patrimoniului cultural viabil, urmărindu-se în acest fel satisfacerea mai multor sarcini: dezvoltarea turismului, reconstituirea matricei cultural-istorice, accesul liber al societății la sursele electronice, sustenabilitatea dezvoltării spiritului național și a relațiilor interetnice, precum și durabilitatea temporală a prezervării mostrelor de patrimoniu național.

O inițiativă salutară în acest sens poate fi considerată *Strategia națională de edificare a societății informaționale „Moldova Electronică”*, elaborată în cadrul unui proiect guvernamental special susținut de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, aprobată la 25 martie 2005 (cunoscută și cu denumirea *Strategia Națională privind Societatea Informațională E-Moldova, 2005-2015*). În prezenta strategie a fost stipulat un capitol referitor la „e-cultură” care constă în „utilizarea tehnologiilor in-

formaționale și de comunicații în scopul asigurării accesului liber la informație, stimulării respectului pentru identitatea culturală, diversitatea culturală și lingvistică, tradiții și religii, susținerii dialogului între culturi și civilizații, precum și conservarea și prezervarea moștenirii culturale” [6, p. 49]. Printre obiectivele acestei strategii se înscriu „crearea unui spațiu informațional integrat pentru sectorul cultural, inclusiv un e-portal, crearea unui centru mobil pentru digitalizarea patrimoniului cultural și accesul efectiv la serviciile de e-cultură prin integrarea sistemelor naționale de informații ale bibliotecilor, muzeelor, arhivelor, teatrelor, editurilor și altor instituții culturale” [7, p. 10].

În conformitate cu direcțiile strategice europene și a celor de integrare europeană a Republicii Moldova, instituirea patrimoniului cultural național digital consună și cu actualul mediu strategic pentru societatea informațională și posibilitățile de comunicare în masă: *Programul național de informatizare a sferei culturii pentru anii 2012-2020* [8], *Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”* [9], care vizează aplicarea tehnologiilor informaționale avansate în toate sferile de activitate ale culturii.

Drept modele pentru funcționarea eficientă a unei asemenea strategii de informatizare ne servesc realizările obținute în acest domeniu de țările comunității europene.

În statele Uniunii Europene funcționează de circa 7 ani un program care vizează digitizarea masivă a informației. Scopul este unul bine definit – de a transmite generațiilor care vin diversitatea patrimoniului cultural. Avantajele oferite de tehnologiile informaționale

le permit acest lucru pentru o perioadă de timp nedeterminată. Toate instituțiile care conțin fonduri de arhivă cu materiale istorice, cultural-artistice au intrat în realizarea acestui program-pilot de digitizare. Drept rezultat, în noiembrie 2008 a fost inițiată

Biblioteca Digitală Europeană (*Europeana – A European Digital Library for all*). Scopul creării acesteia era de a transforma patrimoniul cultural și științific al întregii Europe (fonduri de texte, documente sau cărți, obiecte de muzeu, situri și monumente, înregistrări audio și video, fotografii, oricare alte elemente ale patrimoniului cultural imaterial și material) într-o colecție digitală practică și atractivă ca formă de prezentare pentru publicul interesat. Toate bibliotecile naționale și muzeele din întreg spațiul european sunt actorii principali invitați să colaboreze la acest proiect. România a fost prima țară care a răspuns la solicitarea UNESCO de a realiza acest program (portalul *Biblioteca Digitală a României*). În ce privește Republica Moldova, în anul 2010 Biblioteca Națională a lansat proiectul *Biblioteca Națională Digitală „Moldavica”*, care cuprinde texte ale documentelor patrimoniale incluse în registrul Programului Național „Memoria Moldovei” și contribuie la extensiunea Bibliotecii Digitale Europene inițiată în baza programului UNESCO „Memory of the World”. La procesul de afiliere la valorile culturii mondiale s-au raliat și celelalte biblioteci de proporții, arhive, muzee din țară care digitizează bunurile culturale mobile/imobile, aplică programe de evidență electronică a patrimoniului arhivist, muzeal și inițiază baze de date privind valorile naționale aflate în proprietatea lor (sistemele informatice: „Patrimoniul arheologic național”, „Patrimoniul istoric construit național”, „Patrimoniul cultural mobil național”, „Arhive de patrimoniu imaterial național”, „Muzeul Virtual”, Portalul „e-Patrimoniu”, „Patrimoniul de creație”, „Patrimoniul Arte vizuale”; ghidurile electronice: Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”, „Mănăstiri și biserici”, „Cetăți”etc.). Pe parcurs se vor asigura resurse necesare pentru înglobarea informației digitale obținute în imensa bază europeană de date (care cuprinde segmentele: bibliotecă, arhivă, muzeu virtual), pentru a facilita accesul reciproc al utilizatorilor din Moldova și din țările europene la colecțiile patrimoniale digitale proprii și străine. Un alt proiect important pentru instituirea unui areal informațional înglobat al bibliotecilor, implementat de Biblioteca Națională, este Sistemul Integrat al Bibliotecilor Informatizate din Moldova – SIBIMOL, care a avut drept scop crearea unui catalog național colectiv partajat

și care prezintă, actualmente, fondurile de carte ale tuturor bibliotecilor, oferind acces integrat al utilizatorilor la acestea din orice localitate, bibliotecă sau domiciliu.

Se cere de menționat și implementarea treptată a Proiectului-pilot *Biblioteci Globale „Novateca”*, care prevede dotarea cu echipament de acces public a peste 1000 de biblioteci raionale și sătești. Până la ora actuală au beneficiat de sisteme electronice și centre comunitare de informare 400 biblioteci publice.

În ce privește mediul academic, discuțiile cu referire la tezaurul cultural imaterial încep după aprobarea în anul 2003, la Paris, a *Convenției UNESCO privind Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial*. Inițial s-a încercat o raportare a prevederilor Convenției la realitatea culturală specifică Republicii Moldova. Abia la 24 iunie 2006, după un șir de conferințe științifice, mese rotunde, simpozioane și studii publicate, Convenția intră în vigoare și în țara noastră. Urmând exemplul statelor europene, mediul științific devine receptiv la măsurile prevăzute în respectivul acord și încearcă să întreprindă primii pași în ceea ce privește salvagardarea patrimoniului cultural imaterial.

La 12 decembrie 2009 a fost organizat Congresul Oamenilor de Cultură din Republica Moldova de către Asociația Națională a Uniunilor de Creație (ANUC) și Centrul de Politici Culturale, cu asistența organizațiilor: Fundația Soros-Moldova, Sida/Asdi (Swedish International Development Cooperation Agency/Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională), Fundația Culturală Europeană, la care au participat oameni de cultură și artă din Republica Moldova, reprezentanți ai administrațiilor publice centrale și locale, ai ONG-urilor culturale ș.a. În cadrul acestui congres au fost redactate o serie de recomandări vizavi de politica culturală, strategiile culturale, educația artistică, artele contemporane, modernizare, transparență, accesibilitate la cultură, statutul oamenilor de artă, conservarea trecutului pentru sprijinul viitorului, conștientizarea avantajelor oferite de noile tehnologii informaționale și de comunicare, asigurarea culturală din zonele rurale, susținerea artelor independente și instituțiilor culturale și crearea unui fond cultural.

După redimensionarea cadrului legislativ cu referire la patrimoniul cultural, anul 2009 poate fi caracterizat ca unul prolific

din punctul de vedere al reactualizării îndeplinirii prevederilor Convenției UNESCO. Astfel pe lângă Ministerul Culturii al Republicii Moldova se constituie Comisia Națională de Salvagardare a Patrimoniului Cultural Imaterial cu responsabilități de coordonare privind protejarea elementelor de tezaur național. Comisia reunește specialiști din mediul academic, sfera educației, dar și din domeniul patrimoniului cultural. Prima realizare este elaborarea proiectului de Lege cu privire la protejarea patrimoniului cultural imaterial. Respectiva lege a avut drept obiectiv stabilirea cadrului juridic, administrativ, tehnic și științific pentru a asigura identificarea, documentarea, cercetarea, conservarea, transmiterea, promovarea, revitalizarea și punerea în valoare a elementelor moștenirii culturale naționale [10, p. 2].

S-au purtat numeroase discuții vizavi de definirea corectă a noțiunilor și conceptelor de bază ale patrimoniului cultural și salvagardarea acestuia. Ghidați de formularea din Convenția UNESCO, membrii Comisiei au acceptat ca noțiunea de **patrimoniu cultural imaterial** (PCI) să determine o: „[...] totalitate a elementelor creației tradiționale autentice, valoroase din perspectivă istorică și culturală, transmise din generație în generație, exprimate în forme literare, muzicale, coregrafice sau teatrale, precum și ansamblu de practici, reprezentări, expresii, cunoștințe și abilități, împreună cu instrumente, obiecte, artefacte, vestimentație specifică, accesorii și spații culturale asociate acestora, pe care comunități, grupuri și, după caz, persoane le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural” [10, p. 1].

Pentru a realiza măsurile de protejare a PCI, membrii Comisiei Naționale de Salvagardare a PCI au lansat Proiectul-pilot „Elaborarea Registrului Național al Patrimoniului Cultural Imaterial al Republicii Moldova în conformitate cu prevederile Convenției privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (Paris, 2003)”. S-a reușit motivarea specialiștilor din domeniul culturii de a participa la inventarierea elementelor de PCI, de a înregistra imagini foto care să argumenteze prezența expresiilor culturale tradiționale în comunități. La ora actuală Registrul a devenit deja un instrument de lucru deschis (on-line) pentru noi completări și sugestii de îmbunătățire. Comisia a lansat, în acest sens, un apel în

care se solicită „contribuția comunităților purtătoare de patrimoniu, care au posibilitatea să-și verifice încă o dată patrimoniul local, să-l pună în valoare, recurgând la consultările necesare cu oamenii în vârstă, cu formatorii de opinie din comunitate” [11].

Din anul 2008 până în prezent au fost înscrise în Lista Reprezentativă UNESCO 364 elemente, iar în Lista Salvagardării Urgente – 39 elemente ale PCI [12]. România reușește să înregistreze, de sine stătător, în respectiva listă trei constituenți: *Căluș ritual*, *Doina* și *Craftsmanship of Horezu ceramics* și împreună cu Republica Moldova încă unul (în 2013): *Men's group Colindat, Christmas-time ritual* (*Colindatul în ceată bărbătească*). Comisia Națională de Salvagardare a Patrimoniului Cultural Imaterial a mai propus o listă de potențiale candidaturi pentru cea reprezentativă UNESCO. Pagina web, www.patrimoniuiaterial.md, creată în cadrul aceluiași Proiect-pilot, susținut financiar de Biroul Regional UNESCO de la Moscova, găzduiește elementele-candidat pentru care comisia, în urma inventarierilor, realizează dosare de patrimoniu. La ora actuală din această listă (pe lângă elementul intrat deja în Lista Reprezentativă) mai fac parte: *Sărbătoarea primăverii: Ziua Sf. Gheorghe/ Hederllez și Mărțișorul*. Lista este deschisă și va fi completată.

De o deosebită importanță pentru măsurile de protejare a constituentelor de PC sunt și actele normative și legislative aprobate de organele de resort. Prin urmare, în Republica Moldova au fost elaborate 7 acte legislative și un program național: *Legea privind protecția patrimoniului arheologic nr. 218 din 17 septembrie 2010, Legea monumentelor de for public, Legea privind protejarea patrimoniului cultural național imaterial, Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, Legea cu privire la activitatea editorială, Legea pentru ratificarea Convenției Europene privind coproducția cinematografică, Legea privind reintroducerea patrimoniului cinematografic în fondul de film către S.A. „Moldova-film” de la Centrul Cinematografic „A. Dovjenco” din Ucraina, Proiectul Legii Culturii nr. 413 din 27.05.99 (Hotărârea Guvernului nr. 848 din 09.11.12), Programul Național de informatizare a sferei culturii pentru anii 2012-2020 (Hotărârea Guvernului nr. 478 din 04.04.2012).*

Salvgardarea elementelor de tezaur național intangibil

În *Legea nr. 58 din 29.03.2012 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial* conceptul respectiv este definit ca o aplicare a măsurilor operative și de durată care asigură revitalizarea și viabilitatea elementelor de PCI amenințate de pericolul dispariției.

În concepție modernă termenul de *salvgardare a patrimoniului cultural* presupune protejarea înglobată într-un tot întreg de acțiuni sociale, economice și educaționale și necesită un ansamblu de recomandări științifice, legislative, organizatorice, administrative, sociale, economice, educaționale și culturale predestinate să garanteze *protejarea* (evidența, ocrotirea, conservarea,

restaurarea), *cercetarea* și *integrarea* acestuia în diversele sfere sociale (educație, turism, amenajarea teritoriului etc.). Protejarea, cercetarea și integrarea tezaurului sunt constituentele fundamentale ale salvgardării patrimoniului cultural [4, p. 41].

Reflectată în felul următor, situația actuală privind salvgardarea specimenelor de patrimoniu cultural intangibil pare să își atingă obiectivele sale, evident nu într-un termen destul de scurt, ci rezonabil, dictat nemijlocit de economia țării, de resursele umane și logistice disponibile. Cert e că prin aplicarea tehnologiilor de digitizare și recondiționare se va reuși menținerea procesului ce asigură viabilitatea patrimoniului cultural folcloric.

Bibliografie:

1. Obiectivul nr. 1. *Patrimoniu cultural protejat pentru dezvoltare durabilă // Strategia dezvoltării culturii Republicii Moldova: 2013-2020 „Cultura XXI/20”*, 2012, p. 22-35. Mod de acces: <http://www.slideshare.net/ghenador/strategia-culturii-1> (vizitat la 29.07.2015).
2. Guvernul RM. Hotărâre nr. 714 din 12.09.2013 cu privire la aprobarea *Acordului de parteneriat între Guvern și Academia de Științe a Moldovei pentru anul 2013 // Monitorul Oficial*, nr. 206-211, art nr. 818, publicat: 20.09.2013. Mod de acces: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=349653> (vizitat la 29.07.2015).
3. Council of Europe. *Treaties signed and ratified or having been the subject of an accession as of 31/7/2015 by Moldova*. Mod de acces: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?PO=Mol&MA=999&SI=2&CM=3&CL=ENG> (vizitat la 29.07.2015).
4. Cavruc, Valeriu; Postică, Gheorghe. *Salvgardarea Patrimoniului Cultural Național al Republicii Moldova / Valeriu Cavruc, Gheorghe Postică // Akademos. Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă*. – 2010. – Nr. 2(17). – P. 38-43.
5. *Strategia dezvoltării culturii Republicii Moldova: 2013-2020 „Cultura XXI/20”*, 2012. Mod de acces: <http://www.slideshare.net/ghenador/strategia-culturii-1> (vizitat la 29.07.2015).
6. Guvernul RM. Hotărâre nr. 255 din 09.03.2005 privind *Strategia națională de edificare a societății informaționale „Moldova Electronică” // Monitorul Oficial*, nr. 46-50, art nr. 336, publicat: 25.03.2005. Mod de acces: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=AA2EBE8D:92E7424D (vizitat la 29.07.2015).
7. Unitatea regională pentru monitorizare și dezvoltare a capacității a Programului Cultură al Parteneriatului Estic. *Raport analitic de bază al sectorului cultural și politicilor culturale din Republica Moldova. Studii și diagnostic al politicilor culturale ale țărilor Parteneriatului Estic*, 2012 (revăzut în 2013). Mod de acces: http://www.euroeastculture.eu/struct_file.php?id_a=60 (vizitat la 29.07.2015).
8. Guvernul RM. Hotărâre nr. 478 din 04.07.2012 cu privire la Programul național de informatizare a sferei culturii pentru anii 2012-2020 // *Monitorul Oficial*, nr. 143-148, art nr. 531, publicat: 13.07.2012. Mod de acces: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=344020> (vizitat la 29.07.2015).
9. Guvernul RM. Hotărâre nr. 857 din 31.10.2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020” // *Monitorul Oficial*, nr. 252-257, art nr. 964, publicat: 08.11.2013. Mod de acces: <http://lex.justice.md/md/350246/> (vizitat la 29.07.2015).
10. Parlamentul RM. *Lege nr. 58 din 29.03.2012 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial // Monitorul Oficial*, nr. 76-80, art nr. 255, publicat: 20.04.2012. Mod de acces: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=342910> (vizitat la 29.07.2015).
11. Buzilă, Varvara. *Conținutul Registrului Național al Patrimoniului Cultural Imaterial. Introducere*. Mod de acces: <http://www.patrimoniuiaterial.md/ro/pagini/registrul/con%C8%9Binutul-registrului-na%C8%9Bional-al-patrimoniului-cultural-imaterial> (vizitat la 29.07.2015).
12. UNESCO. *Lists of intangible cultural heritage and Register of best safeguarding practices*. Mod de acces: <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00011&multinational=3&display1=inscriptionID#tabs> (vizitat la 29.07.2015).